

FRAGMENTA IOANNEA SINOLOGICA

**Nový překlad Starého mistra:
Tao te t'ing - kapitola 9**

**New interpretation of the Old Master:
Dao De Jing - Chapter 9**

Rostislav FELLNER

**Svatojánská kolej, Svatý Jan pod Skalou 1,
CZ-266 01 p. Beroun, Czech Republic
e-mail: rfellner@svatojanskakolej.cz**

持而盈之不如其已
chí ér yíng zhī bù rú qí yǐ
揣而稅之不可長保
chuāi/chuǎi ér zhuó zhī bù kě cháng bǎo
金玉滿堂莫之能守
jīn yù mǎn táng mò zhī néng shǒu
富貴而驕自遺其咎
fù guì ér jiāo zì yí qí jiù
功遂身退天之道
gōng suì shēn tuì tiān zhī dào

Obr. 1 Text deváté kapitoly Tao te t'ingu (tzv. text podle Wang Piho).

Fig. 1 Text of the ninth chapter of Dao De Jing (so called Wang Bi's text).

Fellner R. (2013/2014): Nový překlad Starého mistra: Tao te ťing - kapitola 9. – Fragm. Ioann. Collecta 20: 31-50.

Je předložen alternativní překlad deváté kapitoly „Tao te ťingu“ nejen jako pokus o její re-interpretaci, ale také jako příklad kontextuálního přístupu při interpretaci čínských znaků (cf. Fellner 2005a, b). Čtenář tohoto článku má opět šanci stát se jak aktivním interpretem archaického textu složeného ze symbolů a zpráv ukrytých v čínských znacích, ale také studentem jazyka a paradigmat, skrz které k nám tato čínská promluva přichází.

Fellner R. (2013/2014): New interpretation of the Old Master: Dao De Jing - Chapter 9. – Fragm. Ioann. Collecta 20: 31-50.

The alternative translation of the ninth chapter of „Dao De Jing“ is submitted not only as a new attempt of its re-interpretation but also as an example of the contextual approach in interpreting Chinese characters (cf. Fellner 2005a, b). A reader of this article has again a chance to become both the active interpreter of an archaic text composed of symbols and messages hidden in its Chinese characters and the learner of the language and its paradigmas through which the Chinese discourse comes to us.

ÚVODEM

Předložená práce přímo navazuje na již publikovaný alternativní překlad první až osmé kapitoly Tao te ťingu (Fellner 2007, 2008, 2009, 2010a, 2011a, 2012, 2013a, 2013b) a na výchozí premisy, genealogické rozbory znaků a jejich kontextuální interpretace navržené při překladu předchozích kapitol. To se týká i použitých literárních zdrojů a metodických postupů, způsobu přepisu výslovnosti čínských znaků,¹ a rovněž navržených interpretačních alternativ a pojmových schemat.

MATERIÁL – 9. KAPITOLA

持而盈之不如其已
chí ér yíng zhī bù rú qí yǐ
 揣而稅之不可長保
chuāi/chuāi ér zhuó zhī bù kě cháng bǎo
 金玉滿堂莫之能守
jīn yù mǎn táng mò zhī néng shǒu
 富貴而驕自遺其咎
fù guì ér jiāo zì yí qí jiù
 功遂身退天之道
gōng suì shēn tuì tiān zhī dào

Text deváté kapitoly Tao te ťingu se opět přirozeně rozpadá do tří částí. První část je uvedena ve dvou sekvencích, které mají velmi podobnou strukturu:

¹ Pro přepis výslovnosti čínských znaků je použit tzv. standardní mezinárodní přepis čínštiny nazývaný *pinyin* (čti: „pchin-jin“), s jehož zásadami se lze běžně seznámit třeba i na internetu (<http://www.lib.cas.cz/space.40/PCHINJIN/CINAP.HTM>).

持而盈之	不如其已
<i>chí ér yíng zhī</i>	<i>bù rú qí yǐ</i>
揣而稅之	不可長保
<i>chuāi/chuāi ér zhūo zhī</i>	<i>bù kě cháng bǎo</i>

Přistoupíme-li podobně jako při překladu předchozích kapitol ke znázornění genealogického rozboru skladebných prvků znaků a k jejich možné kontextuální interpretaci zpracované do podoby sinogramu, mohou u znaků této první části vypadat takto (o struktuře sinogramu² a významu použitých symbolů bylo podrobněji pojednáno u překladu první kapitoly – srv. Fellner 2007):

持	<i>chí</i>	držet, třímat, podržet si
	● 扌 <i>shǒu</i> + 寺 <i>sì</i> = ruka (R.64 v pozici vlevo) + chrám (<i>nikoliv křesťanský</i>)	
→ rukou 扌 zastavit (srv. na bronzích 𠄎) a tak <u>podržet</u> (v 篆书 <i>zhuàn shū</i> : 𠄎)		
揣	<i>chuāi</i>	strčit; zasunout; vložit; dát; schovat
	<i>chuāi</i>	odhadovat, usuzovat, předpokládat
	<i>zhūi</i>	zploštit, rozkovat, roztepat, kovat, kout
● 扌 <i>shǒu</i> + 耑 <i>duān</i> = ruka (R.64 v pozici vlevo) + konec, koneček, výhonek		
→ rukou 扌 <u>zasunout</u> konec něčeho někam 耑 (v 篆书 <i>zhuàn shū</i> : 𠄎)		
稅	<i>zhūo, tuò</i>	trám, nosník
	<i>rùì</i>	ostrý
● 木 <i>mù</i> + 兑 <i>duì</i> = „dřevo“ (R.75) + měnit		
→ dřevo 木 <i>mù</i> proměněné 兑 v <u>trám</u> (v 篆书 <i>zhuàn shū</i> : 𠄎)		
保	<i>bǎo</i>	chránit, střežit; zabezpečit; ručit; záruka
	● 亻 <i>rén</i> + 呆 <i>dāi</i> = „člověk“ (R.9 人 psaný v pozici vlevo 亻) + „zůstat“, „nechápat“	
→ člověk 人 <u>chránící</u> dítě 子 na svých zádech (srv. v 甲骨文 <i>jiǎgǔwén</i> : 𠄎; na bronzích 𠄎; v 篆书 <i>zhuàn shū</i> : 𠄎)		

² Termínu „sinogram“, který zavedli původně Delphine Weulersse a Nicolas Lyssenko pro svou „Methode programmée du chinois moderne“, používají např. Bellassen a Zhang (1997) ve své učebnici čínštiny nazvané „A Key to Chinese Speech and Writing“. Ten podle nich zachycuje tyto základní prvky čínského znaku: 1) rozpis tahů podle jejich pořadí s vyznačením směru tahu; 2) rozložení znaku na grafické skladebné prvky a jim odpovídající významové prvky; 3) původní podobu znaku a jeho vysvětlení. Půjčujeme si tu termín sinogram pro zachycení pouze druhého a třetího prvku čínského znaku ve smyslu Bellasena a Zhanga (1997); první prvek (rozpis tahů) není pro náš další výklad relevantní.

PŘEKLAD PRVNÍ ČÁSTI 9. KAPITOLY

To jsou všechny nové znaky prvních dvou sekvencí 9. kapitoly Tao te ťingu. Všechny ostatní znaky již známe z textů předchozích kapitol. Můžeme tedy přistoupit k překladu. Nejprve se opět pokusme analyzovat strukturu čínské věty tak, abychom respektovali již známé paradigma S – V – O, tj. subjekt-verbum-objekt, v jednotlivých segmentech.

V obou segmentech se zdá být nejpravděpodobnějším kandidátem na přísudek (V) to, co bezprostředně následuje za záporkou 不 *bù*. To, co vystupuje před ní, bude mít zřejmě logickou funkci podmětu (S), ať už budeme první čtyři znaky obou sekvencí překládat nakonec jakkoliv (například i vedlejší větou)³. Mezi prvním a třetím znakem v obou sekvencích (které můžeme překládat například slovesnými infinitivy) nám opět vystupuje spojovací znak 而 *ér*, vyjadřující zpravidla poměr odporovací, ale i slučovací, důsledkový apod. (tedy s významy „a nadto“, „a přece“, „i když“, „avšak“, „a pak“, „a tak“, „a“ aj. – srv. též použití v 7. a 8. kapitole i v kapitolách předchozích). Čtvrtý znak 之 *zhī*, který vystupuje často jako atributivní partikule, může – jak již víme z překladů minulých kapitol – představovat také například ukazovací zájmeno s významem „to“ nebo být ukazatelem antepozice předmětu apod. Kterou z těchto možností zvolíme?

持 而 盈 之	不 如 其 已
<i>chí ér yíng zhī</i>	<i>bù rú qí yǐ</i>
S	V

揣 而 稅 之	不 可 長 保
<i>chuāi/chuāi ér rùì zhī</i>	<i>bù kě cháng bǎo</i>
S	V

Bude samozřejmě zapotřebí se ještě rozhodnout, zda překládat znak 已 *yǐ* na konci první sekvence jako finální partikuli vyjadřující důraz nebo jako příslovce s významem „již“, „už“ nebo jako sloveso s významem „zastavit“, „přestat“. Jaké budou důsledky tohoto rozhodnutí? A v jaké míře bude toto rozhodnutí souviset s tím, jaké zvolíme termíny pro překlad znaků 持 *chí* a 盈 *yíng* v první sekvenci a následně pak i znaků 揣 *chuāi/chuāi/zhuī* a 銳 *rùì* ve druhé sekvenci?

Zamysleme se nad prvními dvěma sekvencemi a pokusme se o jejich vlastní překlad. K tomu si zopakujme termíny, které máme k překladu k dispozici:

持 držet, třímat, podržet si

而 a nadto, a přece, i když, avšak, a pak, a tak, a (*spojka vyjadřující poměr odporovací, slučovací, důsledkový aj.*)

盈 plný, naplněný, přibývajícím, mít zisk, uspokojený

³ Jako když v češtině můžeme říci buď „Stydět se je lidské“ nebo „Když se stydíme, je to lidské“.

之 (*atributivní partikule; osobní či ukazovací zájmeno; ukazatel antepozice předmětu aj.*)

不 ne

如 podobat se, být stejný jako, být dobrý jako, vyhovovat, vyrovnat se, být lepší (v záporných větách), jestli, jestliže, když, kdyby

其 jeho, její, jejich, on, ona, ono, oni, tak

已 již, už, zastavit, přestat, *finální partikule označující důraz*

揣 strčit, zasunout, vložit, dát, schovat, odhadovat, usuzovat, předpokládat, zploštit, rozkovat, roztepat, kovat, kout

而 a nadto, a přece, i když, avšak, a pak, a tak, a (*spojka vyjadřující poměr odporovací, slučovací, důsledkový aj.*)

稅 ostrý

之 (*atributivní partikule; osobní či ukazovací zájmeno; ukazatel antepozice předmětu aj.*)

不 ne

可 lze, moci

長 dlouhý, věčný, délka

保 chránit, střežit, zabezpečit, ručit, záruka

Jaké důsledky mohou plynout z odlišného výběru významů pro možný překlad první části 9. kapitoly Tao te t'ingu lze ilustrovat při srovnání několika alternativních překladů této kapitoly:

Naplňujeme to, co držíme
ač bylo by lépe to nechat být:
brousíme špice
ač je nemůžem nadlouho uchovat ostré

Překlad: Oldřich Král (1971)

Chceš-li podržet něco do krajnosti plné,
lépe, když toho necháš.
Chceš-li podržet něco do krajnosti ostré
nadlouho to nezachováš.

Překlad: Berta Krebsová (1971)

Naplň nádobu až po okraj,
a budeš litovat, žeš nezadržel včas.
Zakal meč co nejostřeji,
a shledáš, že se brzy otupí.

Překlad: Jiří Navrátil (2003)

Ctnostný naplňuje, ale kéž by toho nechal!
Šikovní ostří, ale kéž by nepřeostřil!

Překlad: Václav Cílek (2005)

Zahatávat' niečo, až to pretečie cez okraj,
a či nie je lepšie nechať to tak?
Rozťahovať' niečo, až sa to neudrží bez podpier,
či nie je múdrejšie nevenovať' sa tomu až
natol'ko?

*Překlad: Marina Čarnogurská & Egon Bondy
(2005)*

Z předložených alternativ překladů první části 9. kapitoly je patrné, že většina překladatelů se přiklání k tomu překládat znak 盈 *yíng* v první sekvenci spíše ve významu „plnit“, nikoliv ve významu „uspokojit“. Dále, že znak 揣 je interpretován velmi různě; u většiny autorů, kteří uvádějí jeho výslovnost (i ve světových překladech a v prezentacích na internetu), je uváděna výslovnost *chuāi*, tj. výslovnost spojovaná ve slovnících především s významy „odhadovat“, „usuzovat“, „předpokládat“, nikoliv výslovnost *chuāi*, spojovaná s významy „zastrčit“, „zasunout“, „vložit“, „schovat“, nebo *zhuī*, spojovaná s významy „zploštit“, „rozkovat“, „roztepat“, „kovat“, „kout“.

Samozřejmě, jde primárně o vystižení smyslu textu, ale s tím materiálem a jeho sémantikou, kterou máme k dispozici. Z toho bychom měli vycházet. Překlad by pak alternativně mohl vypadat třeba následujícím způsobem:

Uspokojení v rukou podržet – to už není ono.
Ostří hrotu v toulci uschovat – stejně se nadlouho neuchová.

neboli:

Když se snažíš uspokojení (v rukou) podržet, je lépe toho nechat.
Když se snažíš ostří (v pochvě) uschovat, stejně je věčně neuchováš.

Ať již však zvolíme při překladu kteroukoliv z variant, musíme samozřejmě pro takovou interpretaci opět nalézt podporu a vysvětlení v kontextu Tao te ťingu. Podíváme se tedy na další pokračování textu:

金玉滿堂莫之能守
jīn yù mǎn táng mò zhī néng shǒu
富貴而驕自遺其咎
fù guì ér jiāo zì yí qí jiù

Genealogický rozbor skladebných prvků ve druhé skupině znaků spolu s jejich možnou kontextuální interpretací jsou opět uvedeny v následujícím schematickém znázornění jejich sinogramů:

金	<i>jīn</i>	zlato, zlatý; peníze; (R.167 kov)
→ kombinace <u>kovového</u> hrotu a sekerky vyrobených z bronzu (bronzové ingoty jsou symbolizovány dvěma krátkými tahy nebo body) nebo zavěšený <u>kovový</u> zvon (v písmu na bronzích: 金; v 篆书 <i>zhuàn shū</i> : 𠄎)		
玉	<i>yù</i>	nefrit, jadeit
● 王 <i>wáng</i> + 丶 <i>zhǔ</i> = „král“ + bod (R.3)		
→ šňůra s korály z <u>nefritu</u> ; bod 丶 byl přidán později pro odlišení znaku 王 <i>wáng</i> ve významu „král“ od znaku 玉 <i>yù</i> ve významu „nefrit“ (srv. v 甲骨文 <i>jiǎgǔwén</i> : 𠄎 nebo 𠄎; v písmu na bronzích: 王)		

滿(满)	<i>mǎn</i>	plný, naplněný, naplnit se, zaplnit se, plně; celý; spokojený
●	彳 <i>shuǐ</i> + 艹 <i>cǎo</i> + 兩 <i>liǎng</i> = voda (R.85 水 v pozici vlevo) + tráva (R.140 艸 v pozici nahoře) + „dva“	
→	naplnit rovnovážně zavěšené nádoby 滿 vodou 彳 (srv. v 篆书 <i>zhuàn shū</i> : 滿)	
堂	<i>táng</i>	sál, hlavní místnost
●	尙 <i>shàng</i> + 土 <i>tǔ</i> = „dosud“ (<i>var.</i>) + „země“ (R.32)	
→	kouř vycházející otvorem a stoupající nad střechou vzhůru 尙 nad <u>hlavní místností</u> domu, kde byla dříve jen podlaha s udusanou hlínou 土 (v písmu na bronzích: 堂; v 篆书: 堂)	
莫	<i>mò</i>	nikdo, nic (kniž.); ne, není třeba
●	艹 <i>cǎo</i> + 日 <i>rì</i> + 大 <i>dà</i> = tráva (R.140 艸 v pozici nahoře) + slunce (R.72) + „velký“ (R.37)	
→	když slunce 日 zapadne do lesa (resp. do trávy 艸) nastává šero a <u>nikoho</u> již nelze spatřit (srv. v 甲骨文 <i>jiǎgǔwén</i> : 莫; v písmu na bronzích: 莫; v 篆书 <i>zhuàn shū</i> : 莫)	
富	<i>fù</i>	bohatý, majetný
●	宀 <i>mián</i> + 一 <i>yī</i> + 口 <i>kǒu</i> + 田 <i>tián</i> = střecha (R.40) + „jeden“ (R.1) + „ústa“ (R.30) + „pole“ (R.102)	
→	mnoho úrody z polí (nebo vína) pod střechou (srv. v 甲骨文 <i>jiǎgǔwén</i> : 富; v písmu na bronzích: 富; v 篆书 <i>zhuàn shū</i> : 富)	
貴(贵)	<i>guì</i>	drahý, drahocenný; vzácný; ctěný
●	中 <i>zhòng</i> + 一 <i>yī</i> + 貝 <i>bèi</i> = „střed“ + „jeden“ (R.1) + mušle (R.154)	
→	ruce 𠂇 (pozměněno) sahající po mušlích 貝, tj. po něčem <u>drahocenném</u> (v 篆书: 貴)	
驕(骄)	<i>jiāo</i>	pyšný, nadutý, arogantní, svévolný; hrdý
●	馬 <i>mǎ</i> + 喬 <i>qiáo</i> = kůň (R.187) + „vysoký“	
→	z pohledu koně 馬 je ten člověk vysoko (na něm nahoře) 喬 <u>svévolný</u> (v 篆书: 驕)	
遺(遗)	<i>yí</i>	ztratit, ztracený; vynechat, opomenout; zanechat (za sebou)
●	辵 <i>chuò</i> + 貴 <i>guì</i> = kráčet (R.162 辵 v pozici vlevo dole) + „drahocenný“	
→	něco drahocenného 貴 odešlo 辵, resp. se <u>ztratilo</u> (v písmu na bronzích: 遺 v 篆书: 遺)	

咎	jiù	obvinit, vina, neštěstí, nemoc, pohroma
●	处 chǔ + 口 kǒu = „nacházet se v (situaci)“ + „ústa“ (R.30)	
→	člověk, který je vystaven situaci 处, že je (ústý 口) <u>obviňován</u> (v 篆书: 咎)	

Všechny ostatní znaky druhé části deváté kapitoly již známe z textů předchozích kapitol. Můžeme tedy přistoupit k překladu.

PŘEKLAD DRUHÉ ČÁSTI 9. KAPITOLY

Pokud jde o strukturu S-V-O (subjekt-verbum-objekt), kterou se vždy snažíme analyzovat, vidíme, že v první sekvenci druhé části 9. kapitoly vystupuje v pozici přísudku (V) modální sloveso 能 néng (V1) ve významu „lze“, „moci“, „být schopen“, následované slovesem 守 shǒu (V2) ve významu „ochránit“ apod. Ve druhé sekvenci bude přísudkem zřejmě sloveso 遺 yí ve významu například „zanechat za sebou“. To, co vystupuje před slovesy v obou sekvencích, bude mít zřejmě logickou funkci podmětu (S), podobně jako tomu bylo v první části 9. kapitoly. Složitější to bude s předmětem. Přehledné je to vcelku ve druhé sekvenci - tam bude ve funkci předmětu vystupovat zřejmě znak 咎 jiù ve významu „pohroma“ apod. V první sekvenci se ale zdá, že by předmětem mohlo být spojení 金玉滿堂 jīn yù mǎn táng ve významu „sály plné zlata a nefritu“, představené ovšem až do čela věty. Pak by struktura obou sekvencí mohla vypadat například takto:

金玉滿堂 jīn yù mǎn táng O představený	莫之 mò zhī S	能守 néng shǒu V1-V2
富貴而驕 fù guì ér jiāo S	自遺其咎 zì yí qí jiù V O	

Ale je toto jediná možnost jak rozebrat text druhé části 9. kapitoly? Nabízené české ekvivalenty shodné s pořadím znaků v Dao de jingu jsou tyto:

金 zlato, zlatý, peníze, kov

玉 nefrit, jadeit

滿 plný, naplněný, naplnit se, zaplnit se, plně, celý, spokojený

堂 sál, hlavní místnost

莫 nikdo, nic, ne, není třeba

之 (atributivní partikule; osobní či ukazovací zájmeno; ukazatel antepozice předmětu aj.)

能 moci, být schopen, být s to, smět; schopnost, síla; energie

守 bránit, chránit; opatrovat, pečovat; zachovávat, dodržovat, přidržovat se

富 bohatý, majetný

貴 drahý, drahocenný, vzácný, ctěný

而 a nadto, a přece, i když, avšak, a pak, a tak, a (*spojka vyjadřující poměr odporovací, slučovací, důsledkový aj.*)

驕 pyšný, nadutý, arogantní, svévolný, hrdý

自 sám; samo sebou; z, od

遺 ztratit, ztracený; vynechat, opomenout, zanechat (za sebou)

其 jeho, její, jejich; on, ona, ono, oni; tak

咎 vina, obvinit, neštěstí, nemoc, pohroma

Jaké důsledky mohou plynout z odlišného výběru významů pro možný překlad druhé části 9. kapitoly Dao de jingu lze opět ilustrovat při srovnání několika alternativních překladů:

Plníme domy zlatem a drahokamy
ač nikdo je nedokáže uhlídat
Nestoudný v zámožnosti a v postavení
sám na sebe svolává pohromu

*Překlad: Oldřich Král
(1971)*

Máš-li síň plnou zlata a drahokamů,
nic ti ji nemůže uchránit.
Máš-li moc a bohatství – a k tomu zpupnost,
nemůžeš ujít vlastní zkáze.

*Překlad: Berta Krebsová
(1971)*

Plní-li síň zlato a drahokamy,
nikdo ji neuhlídá.
Bohatství a postavení plodí pýchu,
pýcha vyvolává pohromu.

Překlad: Jiří Navrátil (2003)

Bohatý plní truhly zlatem a jadeitem,
ale stejně je neuchrání
Mocný má tituly a bohatství,
ale stejně jej pýcha zahubí.

Překlad: Václav Cílek (2005)

Preplňat' si siene zlatom a drahokamami, ktoré
nik nie je schopný uchrániť,
utápať sa v prepychu a v povýšenosti a dohnat'
sa tým k vlastnej skaze?!

*Překlad: Marina Čarnogurksá & Egon Bondy
(2005)*

Překladatelé se v této části vzácně shodují. Varianty spočívají spíše ve způsobu vyjádření odvíjejícího se od větné konstrukce. Nebudeme se příliš odlišovat ani my. Zde je nabídka našeho překladu:

Komnaty plné zlata a nefritu
nelze nadlouho uchránit.
Zpupnost plynoucí z moci a bohatství
sama na sebe svolává pohromu.

Ať již však zvolíme při překladu kteroukoliv z možných variant, musíme samozřejmě pro takovou interpretaci opět nalézt podporu a vysvětlení v kontextu Tao te ťingu. Podíváme se tedy na závěr textu, abychom mohli zjistit, v čem spočívá vyústění celé 9. kapitoly:

功 遂 身 退 天 之 道
gōng suì shēn tuì tiān zhī dào

Abychom znali sinogramy poslední skupiny znaků, potřebujeme se seznámit pouze s jedním znakem; o ostatních znacích jsme již pojednali při překladu předchozích kapitol:

遂	suì	uspět; uspokojovat
● 辵 chuò + 豕 suì = kráčet (R.162 辵 v pozici vlevo dole) + uspokojit (archaická var.)		
→ odejít 辵 s částí rozporcovaného prasete 豕 a tak při dělení prasete <u>uspět</u> (srv. v 甲骨文 jiǎgǔwén: 𠂔), resp. být tím <u>uspokojen</u> (v 篆书: 𠂔)		

Můžeme tedy přistoupit k překladu.

PŘEKLAD TŘETÍ ČÁSTI 9. KAPITOLY

V závěrečné části vidíme dvě slovesa: 遂 suì ve významu „uspět“ a 退 tuì ve významu „ustoupit“. Před každým z těchto sloves se nabízí hledat příslušný subjekt. Možná tedy dvě krátké věty či souvětí složené z těchto dvou krátkých vět. Jaká by pak ale byla formální vazba na poslední tři znaky 天之道 tiān zhī dào ve významu „cesta/vize Nebes“? Vyřešila by to představa vypuštěné spony mezi oběma částmi poslední sekvence?

功 遂 身 退 天 之 道
gōng suì shēn tuì tiān zhī dào
S-V + S-V = O

Potom by spojení 天之道 tiān zhī dào mohlo být společným předmětem dvou předcházejících výpovědí. Jak by pak mohl vypadat náš překlad? Zopakujme si termíny, které máme k překladu k dispozici:

功 zasluhý čin; zásluha, úspěch

遂 uspět; uspokojovat

身 tělo; sám, osobně

退 couvat, ustupovat, vrátit zpět, odrazit, přinutit k ústupu

天 nebesa

之 (*atributivní partikule; osobní či ukazovací zájmeno; ukazatel antepozice předmětu aj.*)

道 Tao, cesta, pravidlo, [intence, vize]

Zde jsou důsledky plynoucí pro možný překlad závěru deváté kapitoly Tao te t'ingu opět při srovnání několika překladů:

Po skončeném díle
sám odcházej –
neboť to je Cesta nebe!

*Překlad: Oldřich Král
(1971)*

Dovršit dílo,
splnit své poslání
a stáhnout se do ústraní –
toť cesta nebeského tao.

*Překlad: Berta Krebsová
(1971)*

Je-li dílo dokonáno, odejdi do ústraní!
Taková je cesta nebe.

*Překlad: Jiří Navrátil
(2003)*

Je-li dílo dokončeno, odejdi,
protože taková je cesta nebe

*Překlad: Václav Cílek
(2005)*

Úspěšně vykonat' a íst' od toho – to je nebeská
Cesta (Tao)!

*Překlad: Marina Čarnogurksá & Egon Bondy
(2005)*

Žádný ze zde uvedených překladů neinterpretuje znak 身 *shēn* v jeho nejpůvodnějším smyslu, totiž ve významu „tělo“. Protože jsme ale takovouto interpretaci preferovali již v předcházejících kapitolách, navrhuje se jí přidržit i v 9. kapitole.

Nadto znak 身 *shēn* se tu vyskytuje v identickém spojení se znakem 退 *tui*, jako tomu bylo v 7. kapitole ve verzích Ma-wang tuej, kde se hovořilo o tom, že 聖人 *shèng rén* (autentický člověk) „donutí své tělo ustoupit“. Pokud budeme sledovat obdobný koncept i v závěru 9. kapitoly, mohla by vypadat nabídka alternativního překladu například takto:

Když tělo ustoupí, úspěch se dostaví.
Taková je vize nebes.

Překlad celé deváté kapitoly opírající se o wangpiovskou verzi Tao te t'ingu by tedy mohl vypadat například následujícím způsobem:

**Snažíš-li se uspokojení udržet ve svých rukou,
je lépe toho nechat.**

**Stejně jako ostří, i když je uschováš,
nemůžeš uchovat věčně.**

**Komnaty plné zlata a nefritu
nelze nadlouho uchránit.**

**Zpupnost plynoucí z moci a bohatství
sama přivolá zkázu.**

**Úspěch nastoupí,
tělo ustoupí.**

Taková je vize nebes.

V PROMĚNÁCH ČASU

V rámci předwangpiovské tradice se setkáváme s těmito verzemi nebo komentáři k deváté kapitole Tao te ťingu:

- 1) Che-šang Kung (Heshang Gong, 河上公, 179-157 př.n.l.);
- 2) Ma-wang tuej (Mawangdui, 馬王堆, archeologický nález z roku 1973 z hrobky datované do roku 168 př.n.l.) text A a text B (dvě trochu odlišné verze);
- 3) Kuo-tien (Guodian, 郭店, archeologický nález z roku 1993 z hrobky datované snad až do 4. stol. př.n.l.).

Může předwangpiovská tradice významně ovlivnit naši interpretaci deváté kapitoly Tao te ťingu? Pokud jde o tzv. Che-šang Kungovu verzi Tao te ťingu, liší se od tzv. wangpiovské verze pouze krátkou vložkou v závěru deváté kapitoly (proto jsme zařadili do přehledu níže jen tuto odlišnou sekvenci). Podstatnější změny nacházíme ve verzích z Ma-wang tuej a z Kuo-tien. V případě deváté kapitoly se rukopisy Ma-wang tuej A a Ma-wang tuej B jednak v drobnostech odlišují od sebe navzájem (kromě výraznějších poškození části textu ve verzi A), jednak se společně od wangpiovské verze odlišují řadou znaků. Rukopis z Kuo-tien uvádí celý text této 9. kapitoly, a to na 20. proužku prvního souboru (tzv. část A:20) a přináší další změny. Tyto odlišnosti budou graficky dobře patrné, seřadíme-li sekvence páté kapitoly v různých verzích pod sebe a označíme opět barevně (**červeně** znaky, které jsou odlišné nebo navíc ve verzi Ma-wang tuej či Kuo-tien oproti verzi Wang Pi, **modře** naopak znaky vyskytující se ve verzi Wang Pi či Che-šang Kung bez jakékoliv obdoby jinde):

WB	持	而	盈	之	不	如	其	已
MWDA	植	而	盈	之	不	□	□	□
MWDB	植	而	盈	之	不	若	亅	已
GD	殖 ⁴	而	盈 ⁵	之	不 ⁶	不	若	已

⁴ Henricks (2000) tu uvádí archaický znak 柴, (interpretovaný jako 殖 *zhí* či 植 *zhí*), jiné zdroje znak 困 *kùn* (Klaus 2009).

WB 揣而稅之 不可長保
 MWDA □□□之□之□可長葆之
 MWDB 鍛而銳之 不可長葆也
 GD 湍而群⁷之 不可長保也

WB 金玉滿堂莫之能守 富貴而驕自遺其咎
 MWDA 金玉盈室莫之守也 貴⇌富而驕自遺咎也
 MWDB 金玉盈室莫之能守也 貴⇌富而驕自遺咎也
 GD 金玉盈⁸室莫能獸也 貴⇌福喬自遺咎也

WB 功 遂身退天之道
 HSG 功成名遂身退天之道
 MWDA 功 遂⁹身芮天□□□
 MWDB 功 遂身退天之道也
 GD 攻 述身退天之道也

Použité zkratky:

WB – text Tao te ťingu ve „verzi Wang Pi“

HSG – text Tao te ťingu ve „verzi Che-šang Kung“

MWDA – text Tao te ťingu ve „verzi Ma-wang tuej A“

MWDB - text Tao te ťingu ve „verzi Ma-wang tuej B“

GD - text Tao te ťingu ve „verzi Kuo-tien“

Jak by vypadaly sinogramy dosud neuvedených znaků (tj. neuvedených zde v devátáté, ale ani v předchozích kapitolách Tao te ťingu¹⁰), které se objevují ve “verzi Ma-wang tuej A,B” nebo ve „verzi Kuo-tien“ a nevyskytují se ve “verzi Wang Pi”:

植(植)	zhí	sázet, vysazovat, vzházet, množit se; postavit se, stát; růst vzhůru; vertikální
● 木 mù + 直 zhí = „dřevo“ (R.75) + „přímý“, „vertikální“		
→ stvol či kmen 木 mù, který roste přímo vzhůru 直 zhí (v 篆书 zhuàn shū: 植)		

⁵ Henricks (2000) tu uvádí znak 涅 yíng, ostatní zdroje většinou znak 盈 yíng, jenž je považován za jeho současný ekvivalent.

⁶ Jiné zdroje uvádějí na tomto místě znak 而 ér (Klaus 2009).

⁷ Henricks (2000) uvádí na tomto místě znak 羣 qún.

⁸ Henricks (2000) tu uvádí znak 涅 yíng, ostatní zdroje většinou znak 盈 yíng, jenž je považován za jeho současný ekvivalent.

⁹ Jiné zdroje uvádějí na tomto místě znak 述 (srv. Mawangdui Han mu boshu 1980).

¹⁰ Srv. Fellner 2007, 2008, 2009, 2010a, 2011a, 2012, 2013a,b.

殖(殖)	<i>zhí</i>	rozmnožovat se, plodit; vzcházet (o obilí), sít, sázet
<ul style="list-style-type: none"> ● 歹 <i>dài</i> + 直 <i>zhí</i> = zlo (R.78) + „přímý“, „vertikální“ 		
<p>→ z do země pohřbeného 歹 (piktograf pohřbených tlejících kostí - srv. v 甲骨文 <i>jiǎgǔwén</i>: 𠄎) semene přímo vzhůru 直 <i>zhí</i> vyrazil výhonek, tedy <u>vzcházející</u> úroda (v 篆书 <i>zhuàn shū</i>: 殖)</p>		
鍛(鍛)	<i>duàn</i>	kovat
<ul style="list-style-type: none"> ● 金 <i>jīn</i> + 段 <i>duàn</i> = kov, zlato (R.167 金 v pozici vlevo) + „část“ 		
<p>→ bušit nástrojem (na dobývání rudy) 段 (srv. na bronzích 𠄎) na kov 金 a tak jej <u>kovat</u> (v 篆书 <i>zhuàn shū</i>: 鍛)</p>		
湍	<i>tuān</i>	rychle tekoucí; prudký, dravý (proud)
<ul style="list-style-type: none"> ● 氵 <i>shuǐ</i> + 湍 <i>tuān</i> = „voda“ (R.85 水 v pozici vlevo) + konec, koneček, výhonek 		
<p>→ vyrazející „výhonky“ 湍 <i>tuān</i> vody 氵 <i>shuǐ</i>, tj. <u>proudící</u> (v 篆书 <i>zhuàn shū</i>: 湍)</p>		
銳(锐)	<i>ruì</i>	naostřit, vybrousit; ostrý, břitký
<ul style="list-style-type: none"> ● 金 <i>jīn</i> + 兑 <i>duì</i> = kov, zlato (R.167 金 v pozici vlevo) + měnit 		
<p>→ proměňovat 兑 kov 金 až je <u>ostrý</u> (v 篆书 <i>zhuàn shū</i>: 銳)</p>		
群	<i>qún</i>	stádo, hejno, houf, tlupa, zástup
<ul style="list-style-type: none"> ● 君 <i>jūn</i> + 羊 <i>yáng</i> = „vládce“ + „ovce“ (R.123) 		
<p>→ ovládat hlasem a holí 君 <i>jūn</i> (srv. v 甲骨文 <i>jiǎgǔwén</i>: 君) ovce 羊 <i>yáng</i>, aby vytvořily <u>stádo</u> (na bronzích 羣; v 篆书 <i>zhuàn shū</i>: 羣)</p>		
葆	<i>bǎo</i>	uchránit, skrýt; uspokojení; divoce rostoucí jedlé traviny (kořeny či výhonky)
<ul style="list-style-type: none"> ● 艸 <i>cǎo</i> + 保 <i>bǎo</i> = tráva (R.140 艸 psaný v pozici nahoře 艸) + „chránit“ 		
<p>→ <u>uspokojit</u> hlad <u>divoce rostoucími travinami</u> (v 篆书 <i>zhuàn shū</i>: 葆)</p>		
室	<i>shì</i>	místnost, pokoj, oddělení
<ul style="list-style-type: none"> ● 宀 <i>mián</i> + 至 <i>zhì</i> = střecha (R.40) + „do“, „až do“ 		
<p>→ šíp, který dolétl až do <u>至 <i>zhì</i> místnosti</u> v domě 宀 <i>mián</i> (srv. v 甲骨文 <i>jiǎgǔwén</i>: 室); na bronzích: 室; v 篆书 <i>zhuàn shū</i>: 室)</p>		

獸(兽)	<i>shòu</i>	divoké zvíře, bestie
●	兽 <i>shòu</i> + 犬 <i>quǎn</i> = „bestie“ + pes (R.94)	
→	bestie 兽 <i>shòu</i> zjevu velkého psa 犬 <i>quǎn</i> (srv. v 甲骨文 <i>jiǎgǔwén</i> : ; na bronzech: ; v 篆书 <i>zhuàn shū</i> :)	
福	<i>fú</i>	zdar, štěstí
●	礻 <i>shì</i> + 一 <i>yī</i> + 口 <i>kǒu</i> + 田 <i>tián</i> = projevovat (R.114) + „jeden“ (R.1) + „ústa“ (R.30) + „pole“ (R.102)	
→	nádobas s vínem na oltáři pro <u>zdar</u> a <u>štěstí</u> (srv. v 甲骨文 <i>jiǎgǔwén</i> : ; na bronzech: ; v 篆书 <i>zhuàn shū</i> :)	
喬(乔)	<i>qiáo</i>	vysoký
●	夭 <i>yāo</i> + 高 <i>gāo</i> = „mladý“ + „vysoký“ (<i>varianta</i>)	
→	ten, který byl tak <u>vysoký</u> 高 <i>gāo</i> a mladý 夭 <i>yāo</i> (srv. v 篆书 <i>zhuàn shū</i> :)	
攻	<i>gōng</i>	útočit; napadat; zabývat se
●	工 <i>gōng</i> + 攴 <i>pū</i> = „práce“ (R.48) + tlouci (R.66 攴 - akce)	
→	uchopit nástroj 工 <i>gōng</i> a s ním <u>napadnout</u> a tlouct 攴 <i>pū</i> (srv. v 甲骨文 <i>jiǎgǔwén</i> : ; na bronzech: ; v 篆书 <i>zhuàn shū</i> :)	
述	<i>shù</i>	vylíčit, vyložit; pokračovat, postoupit, rozvíjet; zabývat se, dělat
●	辵 <i>chuò</i> + 术 <i>shù</i> = kráčet (R.162 辵 v pozici vlevo dole) + „dovednost“	
→	<u>pokračovat</u> v chůzi 辵 <i>chuò</i> a přitom dovést poutavě <u>vykládat</u> 术 <i>shù</i> (srv. v 篆书 <i>zhuàn shū</i> :)	
芮	<i>rùi</i>	výhonek
●	艸 <i>cǎo</i> + 内 <i>nèi</i> = tráva (R.140 艸 v pozici nahoře) + „uvnitř“	
→	<u>výhonek</u> se ukrývá uvnitř 内 <i>nèi</i> trávy 草 <i>cǎo</i> (srv. v 篆书 <i>zhuàn shū</i> :)	

Okomentujeme-li nyní rozdíly mezi “verzí Wang Pi” (dále jen WB) a “verzí Ma-wang tuej” (dále jen MWD), zjistíme opět, že některé rozdíly nebudou pravděpodobně pro překlad příliš podstatné.

Za *nepodstatné* v tomto směru lze například považovat zařazení znaku 也 *yě* v textu MWD i GD a jeho vypuštění ve WB, neboť jde o zřejmá označení pauzy, resp. verbálního frázování, případně zdůraznění významu předcházející krátké sekvence. Za pouhou grafickou variantu lze považovat podobu znaku 亓 *qī*, resp. 其 (MWD) ve vztahu ke znaku 其 *qī* (WB). Nepodstatná bude zřejmě i náhrada znaku 葆 *bǎo* (MWDA, MWDWB) znakem 保 *bǎo* (WB, GD) s téměř identickým významem „chránit“, nebo znaku 室 *shì* (MWDA, MWDB, GD) znakem 堂 *táng* (WB) pokud jde o významy jako „místnost“ či „sál“. Méně podstatné se také mohou jevit záměny znaků 獸 *shòu* (GD) a 守 *shǒu* (WB, MWDA, MWDB), se kterou se obdobně setkáváme například v 16. nebo 32. kapitole Tao te ťingu, a oba tyto znaky jsou všeobecně považovány za vzájemné ekvivalenty (srv. Henricks 2000). V případě znaku 喬 *qiáo* (GD) oproti znaku 驕 *jiāo* (WB, MWDA, MWDB) se pak nabízí možnost chápat tuto záměnu jako „klasický“ příklad toho, jak v období Válčících států docházelo k rozvolnění písemné soustavy fonetickým principem, tedy toho, co Boltz (1994) uvádí jako běžnou praxi písařů uvedeného období, totiž psát znaky „bez radikálů“, popřípadě „výpůjčkou“ (srv. též Zádrapa & Pejčochová 2009, s. 143). Do určité míry obdobná situace může být i v případě znaků 福 *fú* (GD) a 富 *fù* (WB, MWDA, MWDB).

Podstatné naopak může být, jaké zvolíme termíny pro překlad znaků 持 *chí* (WB), 植 *zhí* (MWD) a 殖 *zhí* (GD), ve spojení se znakem 盈 *yíng* v první sekvenci a následně pak i termíny pro překlad znaků 揣 *chuāi/chuāi/zhuī* (WB), 鍛 *duàn* (MWD), a 湍 *tuān* (GD), a rovněž znaků 稅 *zhúo* (WB), 銳 *ruì* (MWD) a 群 *qún* (GD) ve druhé sekvenci. Uvedení znaku 持 *chí* (WB), evokujícího lexikální významy „držet“, „třít“, „podržet si“ namísto znaku 植 *zhí* (MWD), s významy jako „sázet“, „vzcházet“, „množit se“, ale i „postavit se“, „stát“, „růst vzhůru“ či „vertikální“, anebo znaku 殖 *zhí* (GD), s významy jako „rozmnožovat se“, „plodit“, „vzcházet“, „sít“ či „sázet“ ukazují na určitou lexikální spřízněnost znaků ve verzích MWD a GD a současně na výraznou významovou odlišnost ve verzi WB. Půjde v daném kontextu o to si „uspokojení či naplnění (v rukou) podržet“ (WB) nebo o to „rozsévat a uspokojovat/naplňovat“ (MWD, GD)?

Podobně ve druhé sekvenci uvedení znaku 揣 s výslovností *chuāi*, která je ve slovnících spojována především s významy jako „odhadovat“, „usuzovat“, „předpokládat“, zatímco s výslovností *chuāi* je spojována s významy jako „zastrčit“, „zasunout“, „vložit“, „schovat“, a s výslovností *zhuī* s významy jako „zploštit“, „rozkovat“, „roztepat“ či „kout“; znak 鍛 *duàn* (MWD) pak je sice rovněž spojován s významem „kovat“, ale znak 湍 *tuān* (GD) již evokuje značně odlišné významy jako „rychle tekoucí“, „prudký“ či „dravý (proud)“. Obdobně máme o dvě pozice dále ve druhé sekvenci znak 稅 *zhúo* (WB) s významem „ostrý“, jemuž se sice významem rovněž blíží znak 銳 *ruì* (MWD) s významy jako „naostřit“ či „vybrousit“, ale znak 群 *qún* (GD) je již opět spojován se značně odlišnými významy jako „stádo“, „hejno“, „tlupa“, „zástup“ apod. Stojíme tedy před otázkou, zda ve druhé sekvenci půjde o to „ostří hrotu (v toulci či v pochvě) uschovat“ (WB) nebo spíše o to něco dále „kovat a ostřit“ (MWD), nebo nakonec o něco úplně odlišného, totiž o „dravost vodního proudu a schopnost ovládnutí stáda“ (GD). Jaké by mohly být důsledky takto odlišných překladů pro celkové vyznění textu?

V závěru 9. kapitoly pak musíme ještě vyřešit, zda budeme „po skončeném díle sami odcházet“ 功遂身退 *gōng suì shēn tuì* (WB), případně zda „poté, co se úspěch uskuteční a jméno uspěje, sami odejdeme do ústraní“ 功成名遂身退 *gōng chéng míng suì shēn tuì*

(HSG), resp. zda „když zásluhy nastoupí, tak tělo ustoupí“ 功退身退 *gōng shù shēn tuì* (MWD), anebo zda přijmeme, že „když útok postoupí, tak tělo ustoupí“ 攻退身退 *shòu shù shēn tuì* (GD). A použijeme-li případně termín “ustoupit”, naskýtá se i otázka vůči komu či čemu.

V PROMĚNÁCH INTERPRETACE

Pokusme se tedy opět pootočít hermeneutický kruh a přistoupit k textu ve verzích MWD a GD s novou perspektivou. Sledujme přitom i názorněji provedenou piktografickou podobu tohoto textu ve verzích MWD a GD v situaci, když jej transformujeme do stylu tzv. malého pečetního písma (小篆 *xiǎo zhuàn*), jehož grafická podoba je blízká nálezům z Ma-wang tuej a do určité míry i nálezům z Kuo-tieniu.

Pro možnost co nejdetailnějšího srovnání jsou v dalším přehledu opět srovnány verze WB, MWD a GD pod sebou i s přepisem současné výslovnosti uvedených znaků, aby byl text snadněji uchopitelný při srovnávání a diskusi. Ve verzi MWD byla pro účely tohoto přehledu použita za základ verze MWDB, neboť vykazuje na rozdíl od verze MWDA menší poškození. Bylo přitom zachováno i již dříve použité barevné rozlišení, tj. **červeně** znaky, které jsou odlišné nebo navíc ve verzi MWD či GD oproti verzi WB, **modře** znaky vyskytující se pouze ve verzi WB, t.j. nemající žádnou obdobu ve verzi MWD či GD. Text je řazený takto (první řádek verze WB, druhý MWD, třetí GD):

持而盈之 不如其已	揣而稅之不可長保
<i>chí ér yíng zhī bù rú qí yǐ</i>	<i>chuāi ér zhuó zhī bù kě cháng bǎo</i>
持而盈之 不如其已	揣而稅之不可長保
<i>zhí ér yíng zhī bù ruò qí yǐ</i>	<i>duàn ér ruì zhī bù kě cháng bǎo yě</i>
持而盈之不如其已	揣而稅之不可長保
<i>zhí ér yíng zhī bù bù ruò qí yǐ</i>	<i>tuān ér qún zhī bù kě cháng bǎo yě</i>

金玉滿堂莫之能守	富貴而驕自遺其咎
<i>jīn yù mǎn táng mò zhī néng shǒu</i>	<i>fù guì ér jiāo zì yí qí jiù</i>
金玉滿堂莫之能守	富貴而驕自遺其咎
<i>jīn yù yíng shì mò zhī néng shǒu yě</i>	<i>guì fù ér jiāo zì yí jiù yě</i>
金玉盈室莫之能守	貴福膏自遺其咎
<i>jīn yù yíng shì mò zhī néng shòu yě</i>	<i>guì fú ér qiáo zì yí jiù yě</i>

功遂身退天之道
gōng suì shēn tuì tiān zhī dào
 功遂身退天之道
gōng suì shēn tuì tiān zhī dào yě
 攻退身退天之道
gōng shù shēn tuì tiān zhī dào yě

Zde je v souhrnu prozatímní interpretace **9. kapitoly Tao te ťingu** ve verzi Kuo-tien s přihlédnutím k verzi Ma-wang tvej – jako téma k meditaci a další možné interpretaci:

9. O REALITĚ VIZE NEBES

殖而盈之不不若已

Rozsévát a oplodňovat – ne že to(hle) nikdy nepřestane!

湍而群之不可長保也

Vždyť ani dravost proudu ani respekt stáda se nedá uchovat věčně.

金玉盈室莫能獸也

Komnaty plné zlata a nefritu, není s to nikdo uchránit.

貴福喬自遺咎也

At' je bohatství či úspěch sebevětší, vše samo podléhá zkáze.

攻述身退天之道也

**Když atak nastoupí, tak tělo ustoupí
vizi, která je z nebes.**

REKAPITULACE

Vize nebes – jak staré je to téma? Autentický člověk je ten, který ji předjímá; dorazí ale nakonec na každého člověka. Tušíme o ní jen to, že je pro nás všechny daností jednou danou.

Jak to, že se znovu a znovu vztyčíme? Čím a koho uspokojíme či naplníme? A jak to, že to vše pořád trvá?

Trvá to, ano, trvá, ale přesto to pro nás – jednoho každého – není trvale udržitelné. Pokud trvá naše dravost a síla a pokud jsme respektováni a uznáváni, jen potud to trvá. Pak tělo ustoupí a vize Nebes nastoupí. A Nebesa – jak víme – jsou věčná a trvají neustále, tedy i se svou vizí.

Na počátku stojí čch' – výhonek vzešlý ze semínka, které proto zaniklo, aby onen výhonek vzešel. Na konci stojí tao – vize, která je tentokrát vizí nebes. A když vize nebes nastoupí, tak tělo prostě ustoupí. Tak.

Poděkování

Autor vyjadřuje touto cestou poděkování všem aktivním účastníkům kurzu “Čínština – svět psaný znaky”, realizovaného v minulých letech na Svatojánské koleji, kteří přispěli zcela zásadním způsobem k úžasné tvůrčí a přátelské atmosféře při naší společné snaze dobrat se toho, o čem všem jednotlivé znaky a kapitoly Tao te ťingu skutečně hovoří.

LITERATURA

- Bellassen, Joël; Zhang, Pengpeng. 1997. *A key to Chinese speech and writing*. Beijing: Sinolingua Beijing, 1997. ISBN 7-80052-507-4.
- Boltz, William G. 1994. *The origin and early development of the Chinese writing system*. American Oriental Series, vol. 78. New Haven: American Oriental Society. ISBN 0-940490-18-8.
- Čarnogurská, Marina; Bondy, Egon. 2005. *Lao- c'. Tao Te ťing. Kánon o Tao a Te*. Bratislava - Pezinok: Agentúra Fischer & Formát, 2005. ISBN 80-967229-4-8; ISBN 80-89005-15-2.
- Cílek, Václav. 2005. *Lao- c'. Tao te ťing. O tajemství hlubším než hlubina sama*. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-011-7.
- Fellner, Rostislav. 2007. Nový překlad Starého mistra: Tao te ťing - kapitola 1. *Fragmenta Ioannea Collecta*, 2007, vol. 6, p. 103-138.
- Fellner, Rostislav. 2008. Nový překlad Starého mistra: Tao te ťing - kapitola 2. *Fragmenta Ioannea Collecta*, 2008, vol. 8, p. 131-167.
- Fellner, Rostislav. 2009. Nový překlad Starého mistra: Tao te ťing - kapitola 3. *Fragmenta Ioannea Collecta*, 2009, vol. 10, p. 71-91.
- Fellner, Rostislav. 2010a. Nový překlad Starého mistra: Tao te ťing - kapitola 4. *Fragmenta Ioannea Collecta*, 2010, vol. 12, p. 83-102.
- Fellner, Rostislav. 2010b. Trvalá udržitelnost z pohledu Starého Mistra (Lao-c': Tao te ťing). In *Education & Sustainable Life, New Perspectives in Cognitive, Environmental and Intercultural Learning: from Preschool Education to Information Society II. - Education & Sustainable Life*, ed. Fellner R. & Novotný D.D. Proc. Int. Conf., June 2010, Svatý Jan pod Skalou & Praha. *Fragmenta Ioannea Collecta*, Suppl. 2010/3, p. 101-114.
- Fellner, Rostislav. 2011a. Nový překlad Starého mistra: Tao te ťing - kapitola 5. *Fragmenta Ioannea Collecta*, 2011, vol. 14, p. 35-56.
- Fellner Rostislav. 2011b. Trvalá udržitelnost v podání Starého Mistra (Lao- c'): případová studie Lao- c', Tao te ťing, 1.-9. kapitola. In *Laozi on Sustainability*, ed. Fellner R. International Symposium, December 2011, Svatý Jan pod Skalou. – *Fragm. Ioann. Collecta*, Suppl. 2011/3: 153-355.
- Fellner, Rostislav. 2012. Nový překlad Starého mistra: Tao te ťing - kapitola 6. *Fragmenta Ioannea Collecta*, 2012, vol. 16, p. 69-89.
- Fellner, Rostislav. 2013a. Nový překlad Starého mistra: Tao te ťing - kapitola 7. *Fragmenta Ioannea Collecta*, 2013, vol. 18, p. 29-48.
- Fellner, Rostislav. 2013b. Nový překlad Starého mistra: Tao te ťing - kapitola 8. *Fragmenta Ioannea Collecta*, 2013, vol. 18, p. 71-90.
- Guodian Chu mu zhujian* (Bambusové destičky ze Čchuské hrobky v Kuo-tieniu). 1998. Jingmen shi bowuguan (ed.), Beijing: Wenwu. 荆門市博物館編《郭店楚墓竹簡》北京：文物。
- Harbaugh, Rick. 1998. „*Zhong Wen Zi Pu*“ 中文字谱 - „*Han Ying Zi Yuan Zi Dian*“ 漢英字源字典, *Chinese characters. A genealogy and dictionary*. New Haven: Far Eastern Publications, Yale University & Taipei: Han Lu Book & Publishing Co., 1998. ISBN 0-966-0750-0-5.
- Klaus, Hilmar. 2009. *The Tao of Wisdom*. 老子 *Lǎozǐ* – 道德經 *Dàodéjīng*. Aachen: Druck & Verlagshaus Mainz GmbH, 2009. ISBN 10: 3-8107-0055-X; ISBN 13: 978-3-8107-0055-1.
- Král, Oldřich. 1971. *Tao – texty stare Číny*. Praha: Československý spisovatel, 1971.
- Krebsová, Berta. 1971. *Lao- c'. Tao te ťing. O tao a ctnosti*. Praha: Odeon, 1971. 2. a 3. vydání, Praha: Dharma Gaia, 1997, 2003. ISBN 80-86685-12-8.
- Mawangdui Han mu boshu*. (Hedvábné svitky z Chanských hrobek v Mawangdui). Vol. 1. 1980. Guojia wenwuju gu wenxian yanjiushi (ed.). Beijing: Wenwu. 國家文物局古文獻研究室 編《馬王堆漢墓帛書》北京：文物。
- Navrátil, Jiří. 2003. *O nebeském a lidském. Studie o klasickém filozofickém taoismu, doprovázená překladem Tao-te-ťingu a výboru z knihy Čuang-c'*. Praha: Avatar, 2003. ISBN 80-85862-54-9.
- Zádrapa, Lukáš; Pejčochová, Michaela. 2009. *Čínské písmo*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1755-0.